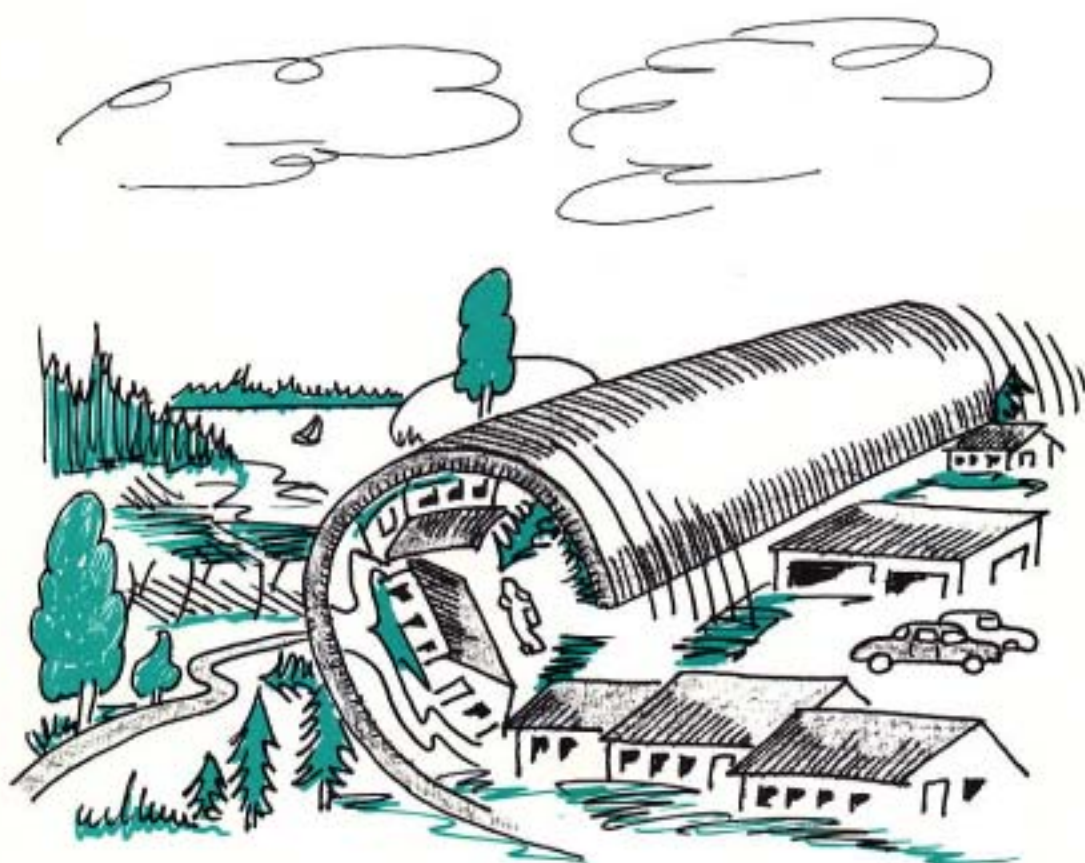

Markanvändningen inom tätorter och tätorters närområden

Förändringar 1970–1980

SCB

Sveriges officiella statistik
Statistiska centralbyrån

Från trycket 18 februari 1987
Producent STATISTISKA CENTRALBYRÅN, Enheten för naturresurser
och miljö
Förfrågningar Hans Ansén, tfn 08 - 783 47 32
Serie Na - Naturresurser och miljö ISSN
Tryck SCB-tryck, Örebro 1987

MARKANVÄNDNINGEN INOM TÄTORTER OCH TÄTORTERS NÄROMRÅDEN. FÖRÄNDRINGAR
1970-1980

LAND USE IN URBAN AREAS AND THEIR IMMEDIATE VICINITIES. CHANGES
BETWEEN 1970-1980

INNEHÅLL

Sida		
2	1	Sammanfattning
4	2	Inledning
4	3	Undersökningsmetod
5	4	Resultatens kvalitet
5	5	Resultat
5	5.1	Allmänt
6	5.2	Markanvändningen inom tätorter och närområden 1980. Sammanfattning
7	5.3	Förändringar i markanvändningen 1970-1980 vid tätortsexpansion och förtätning
7	5.3.1	Expansion
11	5.3.2	Förtätning
14	5.3.3	Den bebyggda och den obebyggda markens förändring vid expansion och förtätning
17	5.3.4	Den brukade markens förändring vid expansion och förtätning
17	5.4	Förändringar i markanvändningen 1970-1980 inom tätorternas närområden
20	6	Summary
22	7	List of terms used in the tables and figures
22	8	The classification in Swedish and English

Bilagor

- 24 Tabeller över förändringen 1970-1980 vid expansion och
förtätning fördelad på storleksklasser av tätorter
- 33 Anvisningar till klassificeringen

1 SAMMANFATTNING

Förändringarna i markanvändningen 1970-1980 inom tätorter och tätorters närområden har undersökts i ett stickprov på 60 tätorter genom punktviss tolkning av flygfoton och ekonomiska kartor. De 60 tätorternas arealökning 1970-1980 utgjorde drygt 22 procent av ökningen av den totala tätortsarealen i riket under denna period. Undersökningen avsåg förändringar i tätorternas expansionsområden, förändringar inuti tätorter, såsom förtätning, och förändringar i ett område 500 meter eller i vissa fall 1 000 meter ut från 1980 års tätortsgräns, här kallat närområdet.

Utifrån de resultat som erhöles vid tolkningen av markutnyttjandet i och omkring de 60 tätorterna har uppräknings till rikssiffror utförts. Resultaten presenteras i tabell A. Där framgår att i undersökningsområdet förändrades 1970-1980 totalt 67 620 hektar, varav 36 400 vid expansion, 22 970 vid förtätning och 8 250 vid förändring i närområdet.

Den areal som förändrades bestod till 38 procent av brukad mark, till 32 procent av skogsmark och annan trädbeväxt mark, till 17 procent av öppen mark av typen berg i dagen och annat impediment samt till 13 procent av "övrigt", vilket i huvudsak är mark på vilken byggnation påbörjats vid undersökningsperiodens början.

Förändringsarealen blev till 41 procent bostadsmark, 20 procent tillverkningsindustri, täkter och tekniska anläggningar, 13 procent kommunikationer och 12 procent öppen mark av typen impediment. Resten fördelade sig med varierande lägre procentandelar på övriga markanvändningskategorier.

Andelsmässigt mindre yta blev föremål för en verklig förändring vid "små" tätorters expansion än då "stora" tätorter expanderade. Detta beror beroende på att de "små" tätorternas arealökning i större utsträckning skedde över områden som delvis redan bebyggts före 1970, men som då låg utanför tätortsgränsen. Detta tyder på att de "små" tätorternas arealutvidgning ofta är en process som sker över längre tid och genom förtätning och sammanbindning av äldre bebyggelse, medan de "stora" tätorterna växer plötsligt och genom nyproduktion av större sammanhängande områden med omfattande förändringar i markutnyttjandet.

De "stora" tätorterna hade 1970 mindre andel obebyggd areal, i form av exempelvis trädbeväxt mark, grönytor och impediment, än de "små" tätorterna. Trots att de "stora" alltså var tätare bebyggda så förtätades de i betydligt större utsträckning än de "små". 22 procent av den obebyggda arealen förtätades i tätorter med mer än 10 000 invånare mot endast 8 procent i tätorter med färre än 10 000 invånare.

1980 års tätorter hade arealmässigt mera, men andelsmässigt mindre, yta obebyggd mark än 1970 års tätorter. Beroende på den relativt måttliga befolkningsökningen i tätorterna under 1970-talet ökade arealen obebyggd mark per invånare från 270 m² till 280 m².

Tabell A Förändringar i markanvändningen 1970–1980 i tätorter och tätorters närområden. Sammanfattning för hela riket. Hektar

xx = Det s k stickprovselet är troligen mindre än 25 procent av angivet värde.

xx = » » » kan vara upp till 50 procent av angivet värde.

xx = » » » kan vara större än 50 procent av angivet värde.

Förändring till	Typ av förändring ¹⁾	Förändring från				Summa
		Brukad mark	Skogs mark o dyl	Öppen mark, berg..	Övrigt ²⁾	
Bostadsmark	Exp	6 510	8 600	1 610	1 030	17 740
	Fört	3 010	2 040	1 920	2 370	9 330
	Näromr	150	210	110	..	470
Tillverkningsind., täkter och tekniska anläggningar	Exp	3 720	1 790	900	400	6 810
	Fört	1 120	830	1 290	1 850	5 090
	Näromr	420	410	220	270	1 330
Handels- och affärsverksamhet	Exp	220	240	130	20	610
	Fört	80	100	430	160	760
	Näromr	..	..	20	..	20
Offentlig service och verksamhet	Exp	410	330	120	230	1 100
	Fört	460	310	1 050	210	2 020
	Näromr	30	20	0	0	60
Kommunikationer	Exp	1 350	1 650	540	770	4 310
	Fört	610	410	830	470	2 330
	Näromr	590	1 250	300	240	2 360
Fritidsanläggningar o dyl	Exp	420	320	130	0	880
	Fört	350	200	810	30	1 390
	Näromr	110	140	120	50	420
Brukad mark	Exp	80 ³⁾	..	10	10	90
	Fört	50 ³⁾	..	10	0	70
	Näromr	320 ³⁾	50	40	20	430
Skogsmark och annan träd-beväxt mark	Exp	30	–	150	..	180
	Fört	..	–	150	..	150
	Näromr	110	–	140	..	250
Öppen mark typ berg i dagen, impediment o dyl	Exp	2 890	1 730	–	30	4 640
	Fört	1 210	290	–	190	1 690
	Näromr	1 230	540	–	190	1 960
Ej möjligt att klassificera samt övrigt	Exp	10	50	0	0	70
	Fört	30	20	80	10	130
	Näromr	..	..	50	..	50
Annan tätort i närområdet ⁴⁾	Näromr	290	250	160	210	910
SUMMA	Exp	15 640	14 710	3 590	2 470	36 400
	Fört	6 920	4 190	6 570	5 290	22 970
	Näromr	3 250	2 880	1 140	980	8 250
	Totalt	25 810	21 780	11 300	8 740	67 620
	%	38,2	32,2	16,7	12,9	100

1) Exp = Förändring vid tätortsexpansion

Fört = Förändring genom förtätning

Näromr = Förändring i närområdet kring 1980 års tätort

2) I huvudsak övergång från pågående byggnation till färdig byggnad/anläggning

3) Övergång mellan olika typer av brukad mark t ex från åker till handelsträdgård

4) Ofta ingen förändring i markanvändningen, utan endast en övergång från icke tätort 1970 till tätort 1980

2 INLEDNING

Den första avgränsningen av tätorter i Sverige skedde 1960. Sedan dess har avgränsning skett vart 5:e år fram till och med 1980. I samband med avgränsningarna har arealmätningar skett av tätortsytan, och förändringarna i tätorternas totala areal har därmed kunnat följas. I och med denna publikation görs en första presentation av riks-siffror över tätortsytnas förändring uppdelad på olika markanvändningskategorier. Redovisningsperioden avser tiden 1970-1980. Dessutom presenteras uppgifter för denna period över förändringarna i tätorternas närområden.

Uppgifter om markanvändningen inom tätorter och tätorters närområden 1980 har redovisats i Statistiska meddelanden Na 14 SM 8501. Huvudresultaten presenteras också i detta meddelande i tabell 1.

Närallgande arbeten som utförts inom SCBs enhet för naturresurser och miljö är undersökning av tätortsexpansionen på jordbruksmark 1975-1980 (SM J 1982:10) och i vissa län 1960-1980 (SM Na 10 SM 8501) samt av allmänt tillgänglig mark kring tätorter med mer än 10 000 invånare (SM Na 12 SM 8501). Uppgifter om tätortsyterna och deras förändringar fram till 1980 redovisas i publikationer från folk- och bostadsräkningarna. Motsvarande uppgifter för 1985 baserade på ett stickprov av tätorter presenteras i SM Na 21 SM 8601.

3 UNDERSÖKNINGSMETOD

Förändringarna 1970-1980 studerades med kartstödd flygbildstolkning i ett stickprov på 60 tätorter. Liknande metod användes som vid undersökningen av markanvändningen inom tätorter och tätorters närområden 1980. Metoden beskrivs närmare i Statistiska meddelanden Na 14 SM 8501. Samma tätorter som vid nämnda undersökning ingick i här använt stickprov. Stickprovets fördelning och andel av totala förändringen framgår av följande tabell.

Tabell B STICKPROVETS OCH SAMTLIGA TÄTORTERS FÖRDELNING PÅ STORLEKSKLASSER

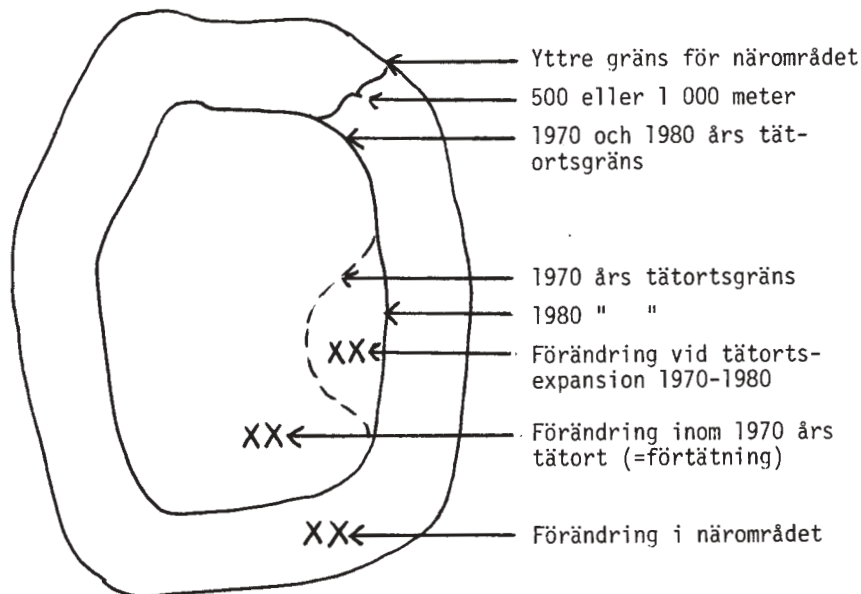
	Tätorter med mindre än 10 000 invånare	Tätorter med mer än 10 000 inv exkl stor- städerna	Stor- städerna Stockholm, Göteborg och Malmö	Totalt
Antal tätorter i stickprovet	35	22	3	60
Antal tätorter totalt 1980	1 710	107	3	1 820
De 60 tätorternas yta i % av totala tätortsytan 1980	4,4	27,8	100,0	24,6
De 60 tätorternas expansionsyta i % av totala tätorts- expansionen 1970- 1980	4,7	28,2	100,0	22,3

Tolkningen av förändringarna utfördes genom jämförelser mellan flygfoton/ekonomiska kartor använda vid undersökningen av markanvändningen inom tätorter och närområden 1980 tillsammans med tolkningsregistreringar därifrån och flygfoton/ekonomiska kartor från ett år så nära 1970 som möjligt. 1970 och 1980 års tätortsgränser lades dessförinnan in på materialet. Jämförelsen utfördes med fotona/kartorna lagda bredvid varandra och med användning av förstöringsinstrument och ljusbord. Endast förändring i vid tidigare undersökningstillfälle tolkad punkt beaktades och markanvändningen 1970 och 1980 protokollfördes. Avståndet mellan förändringsobservationerna blev därvid det tidigare använda punktavståndet på 50, 100 eller 200 meter beroende på tätortsstorlek. (Se SM Na 14 SM 8501). Förändringarnas fördelning

över undersökningsområdet registrerades enligt figur A.

Fyra av de i stickprovet ingående tätorterna blev tätorter 1975 eller 1980. För dessa konstruerades en gräns motsvarande "1970 års tätort", och förändringarna studerades på samma sätt som för övriga tätorter.

Figur A FÖRÄNDRINGARNAS FÖRDELNING ÖVER EN TÄTORT MED NÄROMRÅDE

4 RESULTATENS KVALITET

Ett visst stickprovsfel förekommer i resultaten beroende dels på att undersökningen har utförts på ett urval av landets samtliga tätorter, dels på att förändringarna studerats i ett stickprov av tätortsytan, nämligen i punkter. Storleken på stickprovsfelet kan beräknas statistiskt. I den följande resultatredovisningen har värdena markerats olika beroende på säkerheten i resultatet.

Ett fel som i vissa fall kan vara av större betydelse än stickprovsfelet är tolkningsfel. Här skall dock påpekas att, till stöd för tolkningen, information i mycket stor utsträckning har hämtats från kartor av typen stadskartor och ekonomiska kartor. Någon form av "hjälpkarta" av detta slag har funnits tillgänglig för så gott som samtliga undersökta tätorter. En god likformighet i tolkningen har dessutom erhållits genom att praktiskt taget hela tolkningsarbetet utförts av en och samma person. Någon systematisk kontroll av tolkningen har emellertid inte utförts.

5 RESULTAT

5.1 ALLMÄNT

Den genomsnittliga fotograferings-/produktionstidpunkten för de använda flygfotona/ekonomiska kartorna var 1970 för undersökningsperiodens början, och 1981/82 för dess slut. Med hjälp av folk- och bostadsräkningarnas uppgifter om tätortsarealer erhålls den totala tätortsförändringen för perioden 1970-1980, och en uppräkningsnivå av de genom tolkningen erhållna förändringsresultaten har skett med utgångspunkt i denna areal. Att tiden 1980-1981/82 finns med i beräkningsunderlaget kan alltså få effekt på resultatet endast i det fall förändringarna i markanvändningen under denna tid i fråga om fördelning mellan olika markanvändningskategorier eller olika tätortsklasser avviker från förändringarna fram till 1980. Inget tyder på att så skulle vara fallet.

I det följande redovisas de från stickprovet till riksnivå uppräknade värdena för förändringarna i markanvändningen 1970-1980 vid tätorts-

expansion, inom 1970 års tätorter vid förtätning och i närområdet till 1980 års tätorter. I bilaga redovisas dessutom förändringarna fördelade på tätorter som 1980 hade mindre än 10 000 invånare och på de som hade mer än 10 000 invånare utom storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö, vilka redovisas för sig.

Det har troligen ett visst intresse att också få värden som kan vara relativt osäkra redovisade. I det följande är därför redovisningen, förhållandevis utförlig trots att en sådan osäkerhet ofta finns i resultaten. För att läsaren lätt skall kunna bedöma betydelsen av denna säkerhet/osäkerhet sker redovisningen i tabellerna 2, 3, 8 samt 10-18 på så sätt att för värden i fet stil är stickprovsfelet, beräknat som s k 95-procentigt konfidensintervall, troligen mindre än 25 procent av angivet värde. Värde i normal stil kan ha ett stickprovsfel på upp till 50 procent, och värde i fin stil över 50 procent. Två punkter anger att någon förändring inte observerats vid studien av de 60 tätorterna. Förändringar av detta slag kan dock givetvis förekomma i tätorter och närområden som inte ingått i stickprovet.

I de i stickprovet ingående 60 tätorterna förändrades markanvändningen 1970-1980 inom expansionsområdet i 5 865 punkter, inom 1970 års tätortsgräns i 3 494 punkter och inom 1980 års närområden i 792 punkter.

5.2 MARKANVÄNDNINGEN INOM TÄTORTER OCH NÄROMRÅDEN 1980. SAMMANFATTNING

Som underlag för förändringsuppgifterna presenteras i sammanfattning resultatet från den tidigare undersökningen om markanvändningen inom tätorter och tätorters närområden 1980. En utförlig presentation har skett i Statistiska meddelanden Na 14 SM 8501.

Tabell 1 MARKANVÄNDNINGEN INOM TÄTORTER OCH NÄROMRÅDEN 1980. SAMMANFATTNING

Typ av markanvändning	Tätorter		Närområden procent
	Hektar	Procent	
Bostadsmark	164 250	33,2	1,7
Villa, kedje- o radhus, fritidshus samt lantbruksbostäder och -byggnader	137 000	27,7	1,6
Flerbostadshus samt blandat bostad/kontor/handel	24 350	4,9	0,0
Tillverkningsind, täkter och tekniska anläggningar	46 200	9,3	0,9
Handels- och affärsverksamhet	4 900	1,0	0,0
Offentlig service o verksamhet	23 400	4,7	0,3
Kommunikationer	56 600	11,4	2,3
Fritidsanläggningar o dyl	11 300	2,3	0,4
Brukad mark	30 250	6,1	22,0
Skogsmark och annan trädbeväxt mark	68 350	13,8	42,0
Öppen mark typ berg i dagen, impediment och dyl	79 500	16,0	13,3
Vatten	9 450	1,9	16,6
Annan tätort och ej möjligt att klassificera	950	0,2	0,7
SUMMA	495 350	100	100

Inom tätorter upptog den bebyggda marken inkl marken i anslutning till bebyggelse som t ex trädgårdar, garageplatser, skolgårdar, parkeringsplatser och vägar i genomsnitt 59 procent av tätortsytan. Resterande 41 procent var alltså obebyggt. Motsvarande procentandelar i närområdet var 6 resp 94 procent.

5.3 FÖRÄNDRINGAR I MARKANVÄNDNINGEN 1970-1980 VID TÄTORTSEXPANSION OCH FÖRTÄTNING

5.3.1 Expansion

Enligt folk- och bostadsräkningarna var tätortsexpansionen 1970-1980 ca 86 000 hektar. Av tabell 2 framgår att markanvändningen samtidigt förändrades på 36 400 hektar eller drygt 42 procent av denna yta. Resterande 58 procent förändrades alltså inte vid expansionen. 21 procentenheter av dessa var redan bebyggda, och 37 procentenheter förblev tills vidare obebyggda och opåverkade.

Den ytmässigt största åtgången av mark vid expansionen skedde av brukad mark med 15 600 hektar, vilket enligt tabell 3 var 43 procent av den totala förändringsarealen. Den brukade marken användes främst till bostadsmark och mark för industri. En betydande del, ca 2 900 hektar, övergick till att bli obrukad öppen mark av typen impediment, på vilken en viss förtätning succesivt troligen kommer att ske.

Arealen skogsmark och annan trädbeväxt mark som förändrades vid expansionen var 14 700 hektar - något mer än 40 procent av totala förändringsarealen. Också här togs marken i anspråk för i första hand bostäder. Andelarna som användes till industri eller kommunikationer eller övergick till att bli impediment var ungefär lika stora, nämligen 1 600-1 800 hektar vardera.

Öppen mark, berg i dagen, impediment o dyl utgjorde betydligt mindre andel av förändringsytan än de två föregående grupperna - ca 10 procent eller 3 600 hektar. 85 procent härav blev mark för bostäder, industrier eller kommunikationer.

Det som registrerats under övrigt är i stor utsträckning mark med pågående byggnation 1970. Också denna mark har naturligtvis tidigare huvudsakligen varit brukad mark, skogsmark eller öppen mark. Byggnationen avsåg först och främst bostäder, kommunikationer och tillverkningsindustri. Arealen mark med pågående byggnation var avsevärt lägre vid undersökningsperiodens slut 1980 än vid dess början 1970, vilket hänger samman med den stora skillnaden i bostadsproduktion och konjunkturförhållanden mellan dessa år.

Den totala förändringen vid expansionen 1970-1980 var alltså 36 400 hektar, med det största ianspråktagandet för bostäder med 17 700 hektar, tillverkningsindustri m m 6 800 hektar och kommunikationer 4 300 hektar. Dessa tre markanvändningskategorier svarade för närmare 80 procent av ianspråktagandet.

Figur 1 visar hur brukad mark, skogsmark och annan trädbeväxt mark samt öppen mark typ berg i dagen och impediment togs ianspråk till annan markanvändning vid tätortsexpansionen 1970-1980. Figuren åskådliggör alltså vad som också framgår av tabellerna 2 och 3 under "Expansion". Observera att det fortfarande endast är fråga om den förändring som skedde i expansionsområdet, dvs i det område som tätorterna växte över mellan 1970 och 1980. Det som skedde inuti de ursprungliga tätorterna, och som brukar kallas förtätning, behandlas under 5.3.2.

En översikt över tätortsexpansionen och därmed sammanhängande förändringar 1970-1980 inom olika grupper av tätorter och totalt redovisas i tabell 4. En utförlig redovisning sker i tabellerna 10-15 i bilaga.

**Tabell 2 Förändringar i markanvändningen 1970–1980 vid tätortsexpansion och förtätning.
Samtliga tätorter. Hektar**

Beträffande innebörden av de olika typsorterna se sid 6.

		Expansion			Förtätning						
Till	Från	Brukad mark	Skogs- mark o dyl	Öppen mark, berg..	Övrigt ¹⁾	Summa	Brukad mark	Skogs- mark o dyl	Öppen mark, berg..	Övrigt ¹⁾	Summa
Bostadsmark		6 510	8 600	1 610	1 030	17 740	3 010	2 040	1 920	2 370	9 330
Villa, kedje- o radhus, fritidshus samt lantbruksbostäder och -byggnader		5 340	7 600	1 100	610	14 640	2 570	1 670	1 540	1 350	7 130
Flerbostadshus samt blandat bostad/kontor/handel		960	780	470	390	2 600	410	310	280	1 020	2 030
Tillverkningsind, tåkt och tekniska anläggningar		3 720	1 790	900	400	6 810	1 120	830	1 290	1 850	5 090
Handels- och affärsverksamhet		220	240	130	20	610	80	100	430	160	760
Offentlig service och verksamhet		410	330	120	230	1 100	460	310	1 050	210	2 020
Kommunikationer		1 350	1 650	540	770	4 310	610	410	830	470	2 330
Fritidsanläggningar o dyl		420	320	130	0	880	350	200	810	30	1 390
Brukad mark	80 ²⁾		..	10	10	90	50 ²⁾	..	10	0	70
Skogsmark och annan trädbeväxt mark		30	—	150	..	180	..	—	150	..	150
Öppen mark typ berg i dagen, impediment o dyl		2 980	1 730	—	30	4 640	1 210	290	—	190	1 690
Ej möjligt att klassificera		10	50	0	0	70	30	20	80	10	130
SUMMA		15 640	14 710	3 590	2 470	36 400	6 920	4 190	6 570	5 290	22 970

1) I huvudsak från pågående byggnation till färdig byggnad/anläggning

2) Övergång mellan olika typer av brukad mark

**Tabell 3 Förändringar i markanvändningen 1970–1980 vid tätortsexpansion och förtätning.
Samtliga tätorter. Procent**

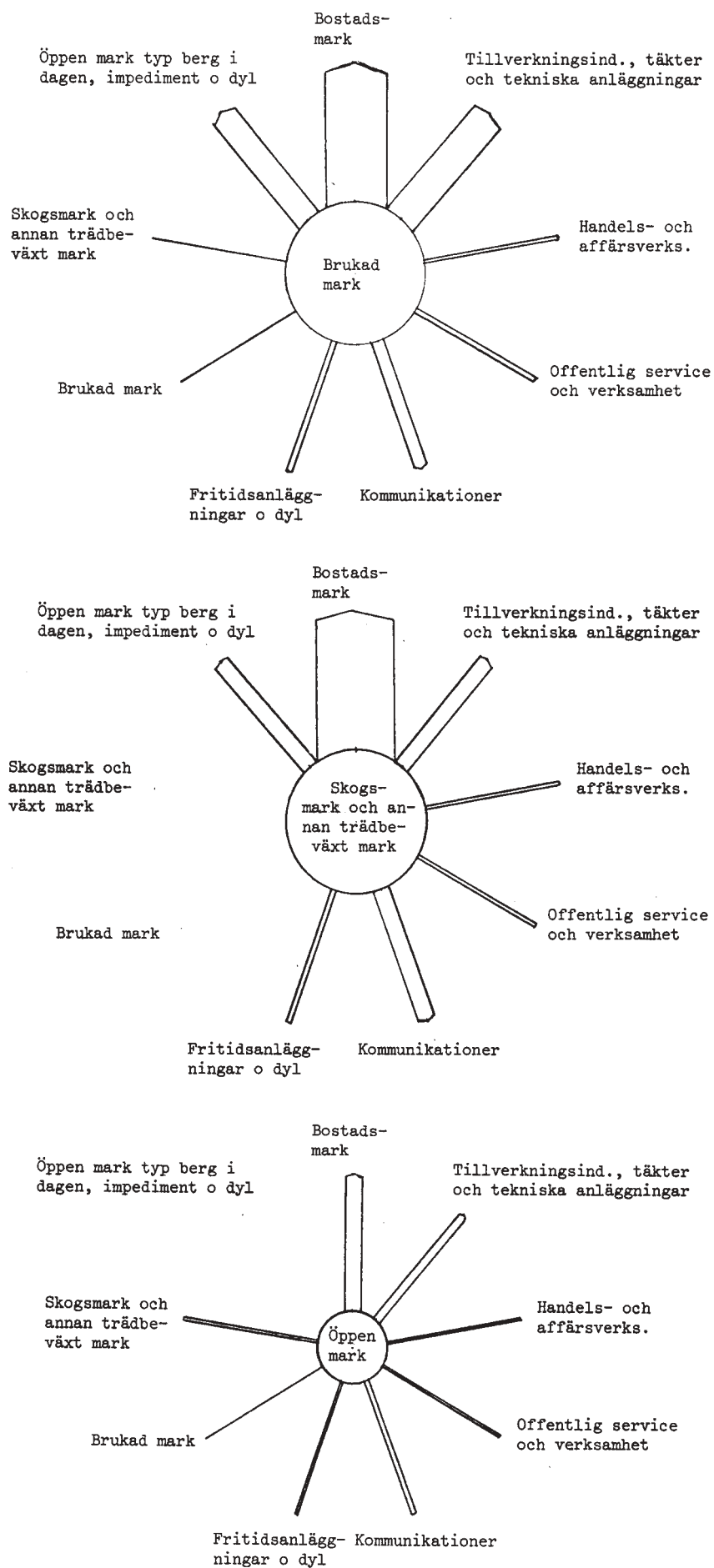
Beträffande innebörden av de olika typsorterna se sid 6.

Till	Från	Expansion				Förtätning					
		Brukad mark	Skogs- mark o dyl	Öppen mark, berg..	Övrigt ¹⁾	Summa	Brukad mark	Skogs- mark o dyl	Öppen mark, berg..	Övrigt ¹⁾	Summa
Bostadsmark		17,9	23,6	4,4	2,8	48,7	13,1	8,9	8,4	10,3	40,6
Villa, kedje- o radhus, fritidshus samt lantbruksbostäder och -byggnader		14,7	20,9	3,0	1,7	40,2	11,2	7,3	6,7	5,9	31,1
Flerbostadshus samt blandat bostad/kontor/handel		2,6	2,1	1,3	1,1	7,1	1,8	1,4	1,2	4,4	8,8
Tillverkningsind, täkter och tekniska anläggningar		10,3	4,9	2,4	1,1	18,7	4,8	3,6	5,7	8,1	22,2
Handels- och affärsverksamhet		0,6	0,7	0,4	0,0	1,7	0,3	0,4	1,9	0,7	3,3
Offentlig service och verksamhet		1,1	0,9	0,3	0,6	3,0	2,0	1,4	4,6	0,9	8,8
Kommunikationer		3,7	4,5	1,5	2,1	11,8	2,7	1,8	3,6	2,1	10,1
Fritidsanläggningar o dyl		1,2	0,9	0,4	0,0	2,4	1,5	0,9	3,5	0,1	6,1
Brukad mark		0,2 ²⁾	..	0,0	0,0	0,3	0,2 ²⁾	..	0,1	0,0	0,3
Skogsmark och annan trädbeväxt mark		0,1	–	0,4	..	0,5	..	–	0,7	..	0,7
Öppen mark typ berg i dagen, impediment o dyl		7,9	4,7	–	0,0	12,8	5,3	1,3	–	0,8	7,4
Ej möjligt att klassificera		0,0	0,1	0,0	0,0	0,2	0,1	0,1	0,3	0,1	0,6
SUMMA		43,0	40,4	9,9	6,8	100	30,1	18,2	28,6	23,0	100

1) I huvudsak från pågående byggnation till färdig byggnad/anläggning

2) Övergång mellan olika typer av brukad mark

Figur 1 IANSPRAKTAGANDE AV BRUKAD MARK, SKOGSMARK OCH ANNAN TRÄDBEVÄXT MARK SAMT ÖPPEN MARK TYP BERG I DAGEN, IMPEDIMENT OCH DYLIKT VID TÄRTORTSEXPANSION 1970-1980

Tabell 4 TÄTORTSEXPANSION OCH DÄRVID FÖRÄNDRAD RESP OFÖRÄNDRAD
MARKANVÄNDNING 1970-1980. STORLEKSKLASSER AV TÄTORTER.
SAMMANFATTNING. 1 000-TAL HEKTAR

	Tätorter med inv		Storstä- derna	Totalt
	<10 000	>10 000		
Tätortsarealens ökning 1970-1980 enl FoB	44	35	7	86
därav förändrats	17	17	3	36
varav bebyggt	14	15	3	31
" oförändrat	28 ¹	18	4	50 ¹
varav redan bebyggt	13	4	1	18
" obebyggt	15	14	3	32

1) Varav ca 3 000 hektar var nettot av tillkomna/upphörda tätorter.

Totalt ökade tätortsytan 1970-1980 med 86 000 hektar, varav det förekom en verklig förändring på 36 000 hektar. Den totala ökningen var störst bland tätorter med färre än 10 000 invånare - 44 000 hektar. Den areal där en verklig förändring ägt rum var däremot lika stor i tätorter med färre än 10 000 invånare som i de med mer än 10 000 invånare exkl storstäderna - 17 000 hektar. Att andelsmässigt mindre yta blev föremål för en verklig förändring i "små" tätorter än i "stora" tätorter beror bl a på att de "små" tätorternas arealökning i större utsträckning skedde över områden som delvis redan bebyggt före 1970, men som då låg utanför tätortsgränsen. Cirka 13 000 hektar av de 44 000 hektar som de "små" tätorterna ökade i areal hade sådan "äldre" bebyggelse, mot endast 5 000 av de 42 000 hektaren som de "stora" tätorterna ökade. Detta tyder på att de "små" tätorternas arealutvidgning ofta är en process som sker över längre tid och genom förtätning och sammanbindning av äldre bebyggelse, medan de "stora" tätorterna växer plötsligt och genom nyproduktion av större sammanhängande områden med omfattande förändringar i markutnyttjandet.

Sammansättningen på den areal som verkligen förändrats, dvs 17 000 hektar i tätorter med färre än 10 000 invånare, lika mycket i orter med mer än 10 000 invånare och 3 000 hektar i storstäderna, var i stort sett lika. Ca 40-50 procent bestod av brukad mark, 35-45 procent av skogsmark och annan trädbeväxt mark samt 5-10 procent av öppen mark, impediment och dyl resp av övrigt. Se vidare tabellerna 10-15 i bilagan.

5.3.2 Förtätning

Tabellerna 2 och 3 innehåller också uppgifter om förändringarna inom äldre tätortsbebyggelse, i det här fallet inom 1970 års tätorter. Sådan förändring kallas normalt förtätning bara i det fall obebyggd mark blir bebyggd. Här kallas emellertid också den förändring inom tätorter som skett mellan olika kategorier av obebyggd mark för förtätning. Detta motiveras bl a av att denna typ av förändring skett under påverkan av den urbana miljön och omgivande förtätning.

Av de 23 000 hektar som förtätades 1970-1980 var 30 procent, eller 6 900 hektar, brukad mark. Speciellt inom tätorter med färre än 10 000 invånare finns ganska stora arealer brukad mark insprängd bland bebyggelsen. Dessa uppgifter har redovisats i SM Na 14 SM 8501. Av tabellerna i bilaga och tabell 5 framgår dock att förtätningen var mera omfattande i tätorter med mer än 10 000 invånare och större areal brukad mark togs då i anspråk än vid förtätningen i tätorter med färre än 10 000 invånare. Hur arealen brukad mark förändrades vid expansion och förtätning sammantaget behandlas närmare under 5.3.4.

Förtätningen på den brukade marken skedde i huvudsak med bostäder och industrier. En betydande andel övergick dock till att bli obrukad öppen mark av typ impediment.

En del skogsmark och annan trädbeväxt mark finns också kvar inom tätorterna. Förtätningen under 1970-talet skedde på 4 200 hektar sådan mark, vilket utgjorde 18 procent av den mark som totalt förtätades under denna period. Också på denna mark byggdes framförallt bostäder och industrier.

Helt naturligt skedde en stor del av förtätningen på öppen mark, impediment o dyl, då detta ofta är restmark som blivit över vid tidigare byggnation. 6 600 hektar, eller 29 procent av förtätningsarealen, utgjordes av sådan mark. Förtätningen skedde huvudsakligen med bostäder och industrier, men också anläggningar för offentlig service och verksamhet tog en betydande andel av marken i anspråk.

Under övrigt redovisas sådana arealer som 1970 höll på att bebyggas. Förändringen av betydelse har alltså egentligen skett före undersökningsperioden. Arealen med pågående byggnation 1980 var obetydlig i förhållande till 1970 års areal.

Den totala förtätningen var alltså 23 000 hektar med byggande av bostäder och industrianläggningar på de största arealerna. Visserligen tog också kommunikationsanläggningarna stor andel av arealen, men nästan lika stor andel gick till byggande av anläggningar för offentlig service och verksamhet, samtidigt som en betydande andel bebyggdes med fritidsanläggningar. Den eftersläpning som sker med uppförandet av sådana serviceanläggningar i förhållande till bostadsbyggandet är alltså fullt avläsbar i denna redovisning. Sådana anläggningar tog i anspråk betydligt lägre andel av marken vid expansion än vad som skedde vid förtätning.

Figur 2 visar hur brukad mark, skogsmark och annan trädbeväxt mark samt öppen mark typ berg i dagen togs i anspråk till annan markanvändning vid tätortsförtätningen 1970-1980. Figuren åskådliggör alltså vad som också framgår av tabellerna 2 och 3 under "Förtätning".

En sammanfattning av förtätningens storlek inom olika grupper av tätorter och totalt redovisas i tabell 5. En utförlig redovisning sker i tabellerna 10-15 i bilaga.

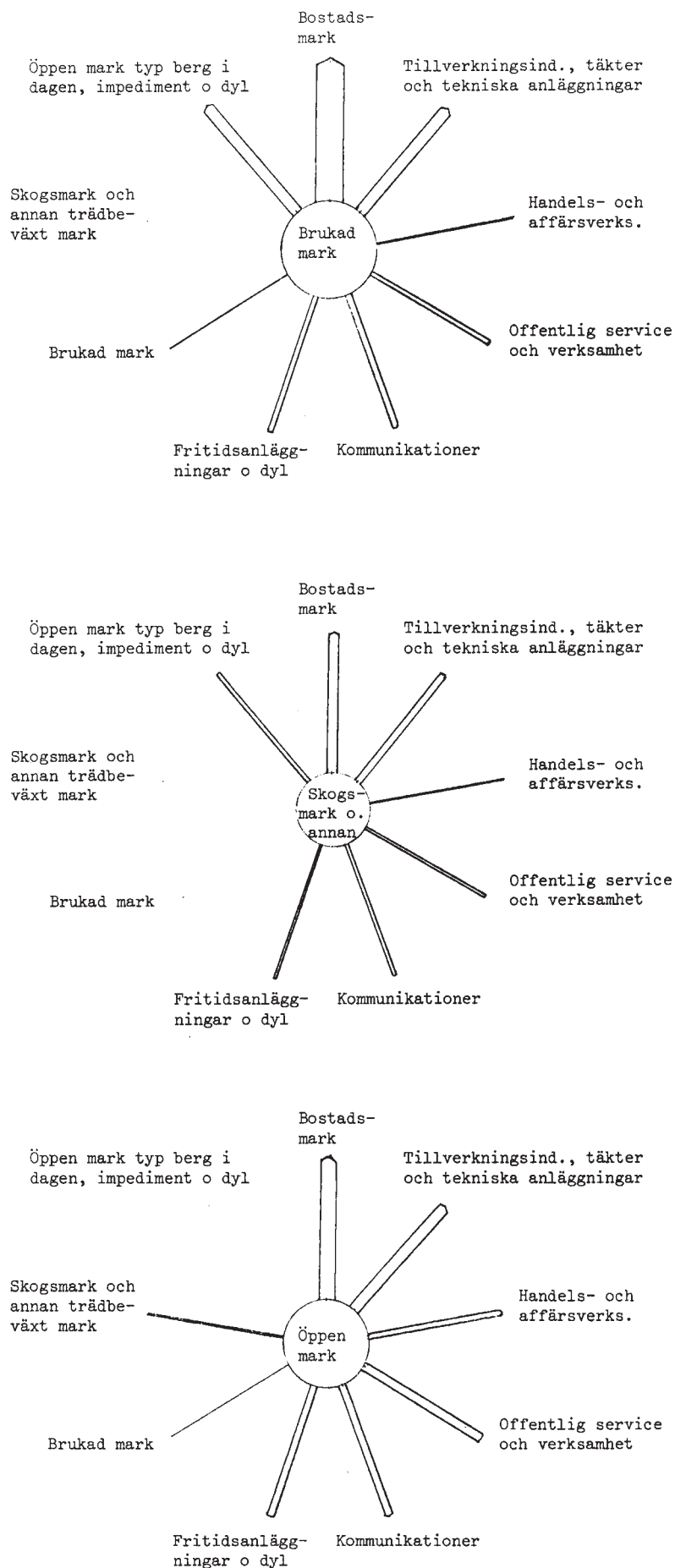
Tabell 5 TÄTORTSFÖRTÄTNINGEN 1970-1980. STORLEKSKLASSER AV TÄTORTER. SAMMANFATTNING

	Tätorter med inv		Storstäderna	Totalt
	<10 000	>10 000		
Obebyggt (exkl vatten) 1970, hektar	109 000	52 000	17 000	178 000
Andel obebyggt 1970 av tätorternas landareal, %	50	40	31	44
Förtätades 1970-1980, ha	9 000	12 000	3 000	23 000
Andel obebyggd mark som förtätades 1970-1980, %	8	24	18	13

Av tabellen framgår att de "stora" tätorterna 1970 hade mindre andel obebyggd areal än de "små" tätorterna. Trots att de "stora" alltså var tätare bebyggda så förtätades de i betydligt större utsträckning än de "små". 24 procent av den obebyggda arealen förtätades i tätorter med mer än 10 000 invånare exkl storstäderna. I storstäderna var andelen 18 procent. I tätorter med färre än 10 000 invånare förtätades endast 8 procent av den obebyggda arealen. En jämförelse mellan förhållandet i 1970 års tätorter och i 1980 års görs i 5.3.3 där effekterna av såväl förtätningen som expansionen behandlas.

Figur 2 IANSPRÄKTAGANDE AV BRUKAD MARK, SKOGSMARK OCH ANNAN TRÄDBEVÄXT MARK SAMT ÖPPEN MARK TYP BERG I DAGEN, IMPEDIMENT OCH DYLIKT VID TATORTSFÖRTÄTNING 1970-1980

Samma skala som i figur 1.

5.3.3 Den bebyggda och den obebyggda markens förändring vid expansion och förtätning

Figur 3 visar hur bebyggd och obebyggd areal (exkl vatten) inom tätorter förändrades vid tätortsexpansion och förtätning 1970-1980. Den totala tätortsytan ökade under perioden från 402 000 hektar till 488 000 hektar, dvs en ökning med 86 000 hektar. Ökningen av den bebyggda arealen var 70 000 hektar, från 224 000 till 294 000. Denna ökning bestod till 21 000 hektar av förtätning, 31 000 hektar av verklig förändring vid tätortsutvidning och av 18 000 hektar äldre bebyggelse som kommit innanför tätortsgräns vid utvidgning. Av den senare ökningen var ett par tusen hektar nettoökning från tätorter som tillkom resp upphörde att vara tätorter.

Den obebyggda arealen (exkl vatten) inom tätorter ökade med 16 000 hektar, från 178 000 till 194 000 hektar. Eftersom den obebyggda marken huvudsakligen består av grönytor av olika slag, såsom skogs- mark och annan trädbeväxt mark samt öppen mark, och alltså till stor del kan tjäna som rekreationsyta, kan det vara intressant att studera förändringarna i denna areal inom olika storleksklasser av tätorter.

Tabell 6 BEBYGGD OCH OBEBYGGD MARK INOM TÄTORTER 1970 RESP 1980. STORLEKSKLASSER AV TÄTORTER. 1 000-TAL HEKTAR

	Tätorter med inv				Storstä-		Totalt	
	<10 000		>10 000		derna		1970	1980
År	1970	1980	1970	1980	1970	1980	1970	1980
Tätortsareal exkl vatten	217	261	131	166	54	61	402	488
varav bebyggt	118	142	79	109	37	43	224	294
" obebyggt	109	119	52	57	17	18	178	194
Andel obebyggt av total areal, %	50	46	40	34	31	29	44	40
Areal obebyggt per tätortsinvånare, m ²	545	515	185	195	95	110	270	280

Enligt tabell 6 ökade arealen obebyggd mark inom samtliga de tre här behandlade storleksklasserna av tätorter mellan 1970 och 1980. Arealen bebyggd mark ökade dock kraftigare, vilket medförde att andelen obebyggd mark av den totala tätortsmarken minskade. Totalt minskade denna andel från 44 till 40 procent, med en minskning på 2-6 procentenheter inom klasserna. Tätortsbefolkningens antal totalt sett ökade dock relativt måttligt under 1970-talet, vilket medförde att den obebyggda arealen per invånare ökade från 270 m² till 280 m². Minskande befolkning i storstäderna och en relativt svag ökning i övriga tätorter med mer än 10 000 invånare medförde en ökad areal obebyggd mark per invånare i båda dessa klasser. I klassen tätorter med färre än 10 000 invånare ökade dock befolkningen procentuellt mer än arealen obebyggd mark, vilket medförde en minskad areal obebyggd mark per invånare.

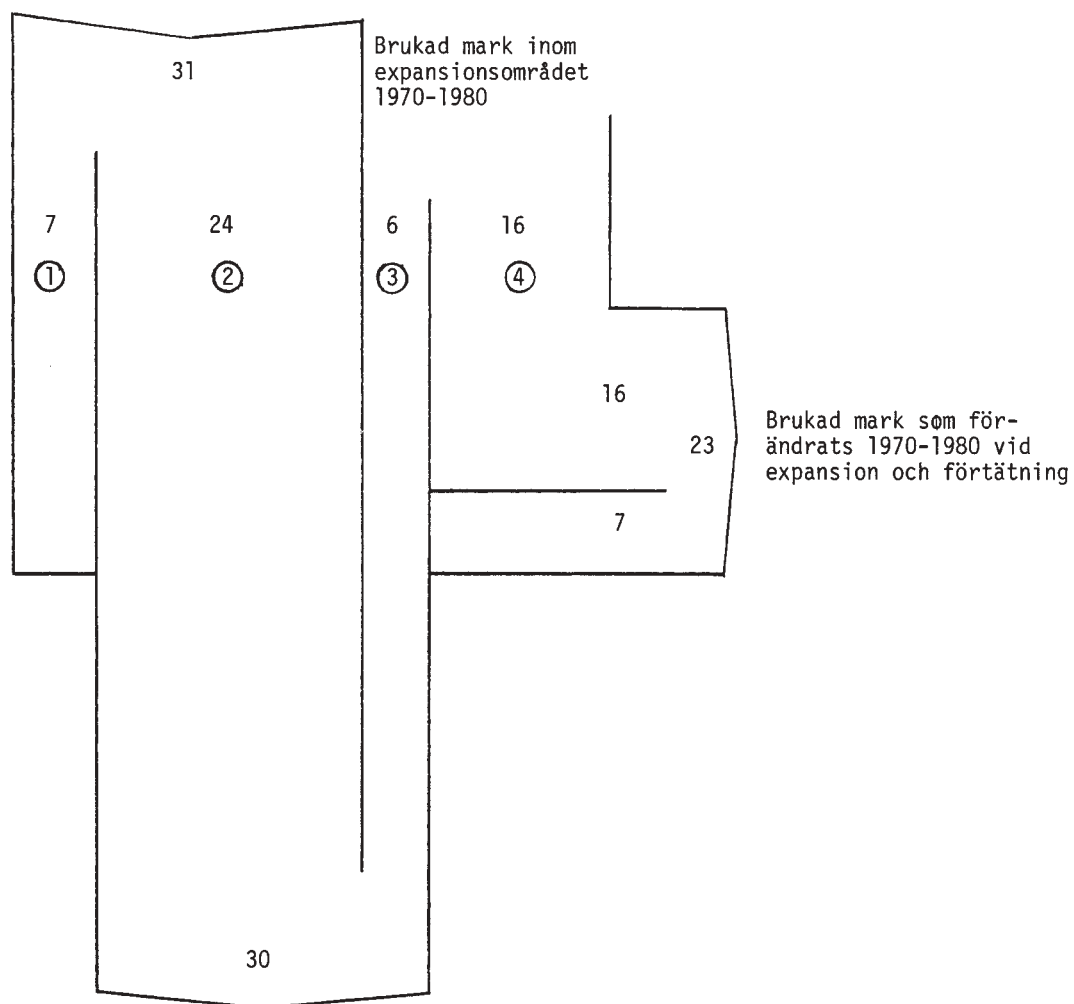
Vad gäller produktionen av lägenheter på arealer som bebyggts med bostäder vid förtätning och expansion kan utifrån uppgifter om nyproduktion respektive byggnadsår enligt folk- och bostadsräkningen 1980 följande samband framräknas.

Tabell 7 PRODUCERADE LÄGENHETER PÅ AREALER SOM BEBYGGDES MED BOSTÄDER VID TÄTORTSEXPANSION OCH FÖRTÄTNING 1970-1980

Typ av hus	Förändringsareal enligt tabell 2, hektar	Antal byggda lägenheter i tätorter. Netto efter rivning. Ca	Byggda per hektar	
			Lägenheter	Rumsenheter
Villa, kedjehus osv	21 800	350 000	16,1	92
Flerbostadshus	4 600	285 000	62,0	203

Figur 4 PÅVERKAN PÅ BRUKAD MARK VID TÄRTORTSEXPANSION OCH FÖRTÄTNING 1970-1980.
1 000-TAL HEKTAR

Brukad mark i tätort 1970

Brukad mark i tätort 1980

- ① Brukad mark inom 1970 års gräns som förändrats vid förtätning 1970-1980
- ② Brukad mark inom 1970 års gräns som ej förändrats 1970-1980
- ③ Brukad mark inom expansionsområdet 1970-1980 som ej förändrats
- ④ Brukad mark inom expansionsområdet 1970-1980 som förändrats

5.3.4 Den brukade markens förändring vid expansion och förtätning

Eftersom den brukade marken är en del av den obebyggda marken blir naturligtvis mönstret för den brukade markens förändring vid tätorts-expansion och förtätning liknande det som tidigare beskrivits be-träffande den obebyggda marken. För den brukade markens påverkan skall därför här endast redovisas i korthet.

Brukad mark i form av åker, betesmark samt handels- och koloniträd-gårdar upptog 1970 en areal inom tätorter på ca 31 000 hektar. Av figur 4 framgår hur förändringen varit 1970-1980. Förtätning skedde på 7 000 hektar och tätortsökning skedde över 22 000 hektar, varav 16 000 förändrades och 6 000 tills vidare förblev oförändrat brukad mark. Vid förtätning och expansion 1970-1980 togs sålunda 23 000 hektar brukad mark i anspråk.

5.4 FÖRÄNDRINGAR I MARKANVÄNDNINGEN 1970-1980 INOM TÄTORTERS NÄROMRÅDEN

Med närområde avses här, när det gäller tätorter med mindre än 50 000 invånare, en zon på 500 meter ut från 1980 års tätortsgräns. För tätorter med mer än 50 000 invånare sträcker sig zonen 1 000 meter ut. Observera alltså att vad som här redovisas är förändringar i de närområden som kan bildas utifrån 1980 års gräns, och som alltså inte har påverkat tätortsavgränsningen och därmed inte är att hänföra till expansionsområdet. I stort sett skulle man kunna säga att uppgifterna är ett mått på vad som skett i tätorternas närmaste omgivning utöver tätortsexpansionen.

I undersökningen av markanvändningen i tätorter och närområden 1980 (SM Na 14 SM 8501) uppskattades närområdenas totala areal till 815 000 hektar. Av dessa förändrades 1970-1980, som framgår av tabell 8, 8 250 hektar. Detta motsvarade 1,0 procent av ytan.

Förändringsarealen bestod till 40 procent av brukad mark - 3 250 hektar. En stor del av denna yta förändrades till att få karaktär av impediment, som så småningom bebyggs, skogsplanteras eller förbuskas. Kommunikationerna kom närmast som ianspråktagare av den brukade mar-ken i närområden. Förutom övergång till annan typ av markanvändning skedde en viss övergång mellan olika klasser inom den brukade marken som t ex från åker till handelsträdgård.

Skogsmark och annan trädbeväxt mark togs i anspråk med 2 880 hektar, vilket huvudsakligen användes till byggande av kommunikationsanlägg-ningar.

Även öppen mark av typ berg i dagen, impediment o dyl användes i första hand för byggande av kommunikationsanläggningar av olika slag. Nettoförändringen i öppen mark m m blev emellertid ett tillskott på grund av en övergång till denna typ av mark från brukad mark.

Övrigt bestod, som anges i fotnot till tabellerna, huvudsakligen av mark med pågående byggnation eller av mark som förberetts för byggna-tion vid undersökningsperiodens början, och som färdigbebyggs till undersökningsperiodens slut.

Figur 5 åskådliggör vad som redovisas i tabell 8.

Av tabellerna 16-18 i bilagan framgår hur förändringarna i närområdet fördelar sig på de tre här behandlade storleksklasserna av tätorter.

Tabell 8 Förändringar i markanvändningen 1970–1980 inom tätorters närområden. Samtliga tätorter.

Beträffande innebörden av de olika typsorterna se sid 6.

Till	Från	Hektar		Procent							
		Brukad mark	Skogs- mark o dyl	Öppen mark, berg..	Övrigt ¹⁾	Summa	Brukad mark	Skogs- mark o dyl	Öppen mark, berg..	Övrigt ¹⁾	Summa
Bostadsmark		150	210	110	..	470	1,8	2,6	1,3	..	5,7
Villa, kedje- o radhus, fritidshus samt lantbruksbostäder och -byggnader		120	80	110	..	300	1,5	0,9	1,3	..	3,7
Tillverkningsindustri		180	200	160	270	800	2,1	2,4	1,9	3,3	9,7
Täkter		190	40	..	..	240	2,3	0,5	..	..	2,9
Tekniska anläggningar		50	170	60	..	290	0,7	2,1	0,7	..	3,5
Handels- och affärsverksamhet		..	..	20	..	20	..	..	0,2	..	0,2
Offentlig service och verksamhet		30	20	0	0	60	0,3	0,3	0,0	0,0	0,7
Kommunikationer		590	1 250	300	240	2 360	7,1	15,1	3,6	2,9	28,7
Fritidsanläggningar o dyl		110	140	120	50	420	1,4	1,7	1,4	0,6	5,1
Brukad mark		320 ²⁾	50	40	20	430	3,9 ²⁾	0,6	0,5	0,2	5,2
Skogsmark och annan trädbeväxt mark		110	–	140	..	250	1,3	–	1,6	..	3,0
Öppen mark typ berg i dagen, impediment o dyl		1 230	540	–	190	1 960	15,0	6,5	–	2,3	23,7
Ej möjligt att klassificera samt övrigt		..	..	50	..	50	..	..	0,6	..	0,6
Annan tätort ³⁾		290	250	160	210	910	3,5	3,1	1,9	2,6	11,1
SUMMA		3 250	2 880	1 140	980	8 250	39,5	34,9	13,8	11,9	100

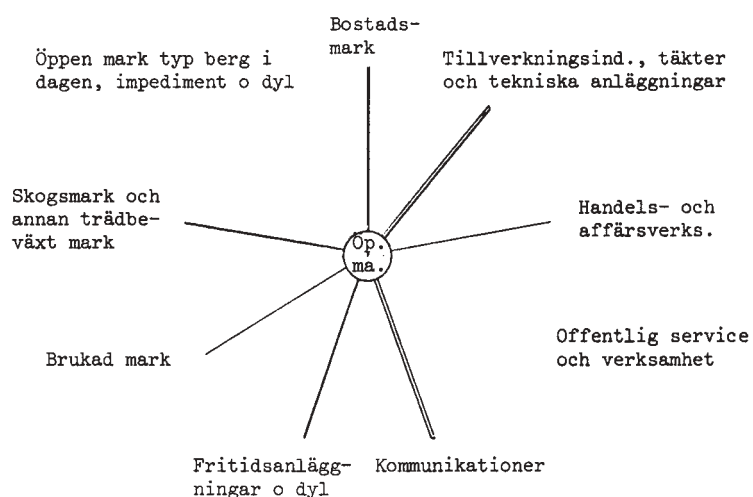
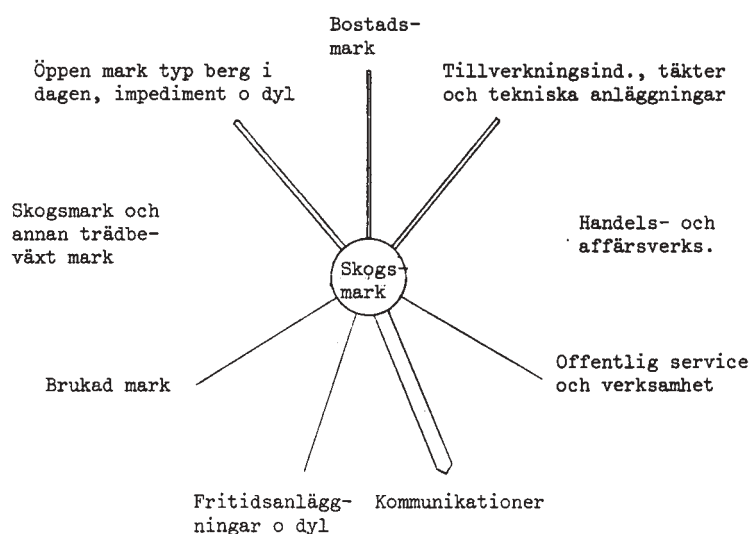
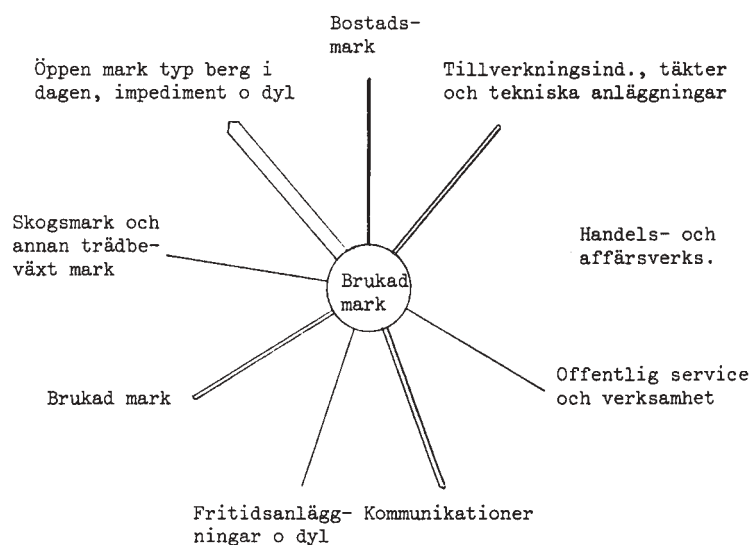
1) I huvudsak från pågående byggnation till färdig byggnad/anläggning

2) Övergång mellan olika typer av brukad mark

3) Ofta ingen förändring i markanvändningen, utan endast en övergång från icke tätort 1970 till tätort 1980

Figur 5 IANSPRÄKTAGANDE AV BRUKAD MARK, SKOGSMARK OCH ANNAN TRÄDBEVÄXT MARK SAMT ÖPPEN MARK TYP BERG I DAGEN, IMPEDIMENT OCH DYLIKT I TÄTORTERNAS NÄROMRADEN 1970-1980

Samma skala som i figurerna 1 och 2.

6 SUMMARY

The changes in land use in urban areas and their immediate vicinities between 1970 and 1980 have been examined in a random sample of 60 urban areas by point interpretation of aerial photographs and economic maps. The areal increase in the 60 urban areas represents slightly more than 22 per cent of the total increase in all urban areas in the country during the period mentioned. The study was directed towards changes in the expansion area, changes by concentration and changes in the immediate vicinity 500 metres, or in certain cases 1 000 metres, outside the urban-area demarcation line of 1980.

On the basis of the results from the 60 urban areas and their immediate vicinities, corresponding figures for all urban areas in Sweden has been calculated. The result is presented in the table on p. 21. It indicates that in total 67 620 hectares were modified between 1970 and 1980. 36 400 hectares were modified by expansion, 22 970 by concentration and 8 250 by changes in the immediate vicinity.

The reclassified area consisted to 38 per cent of arable land, 32 per cent of forest and other wooded land and to 17 per cent of open land such as bare rocks and grassland. The remaining 13 per cent were "other", i.e. mainly land under construction in the beginning of the studied period.

The converted area became to 41 per cent residential land, 20 per cent industrial land and land used for pits and technical installations, 13 per cent land used for transport and communication facilities and 12 per cent open land not used for any special purpose. The rest was distributed on the remaining land use classes.

In the expansion of "small" urban areas, a smaller share of the area was really changed than in the expansion of "large" urban areas. One reason is that the areal increase in "small" urban areas to greater extent occurred on areas which partly were built-up before 1970, but at that time were outside the urban-area demarcation line. This indicates that the areal increase in the "small" urban areas often is a long-term process and occurs by concentration and tying older habitations together, while "large" urban areas increase suddenly and by building up large connected areas with changes in land use of considerable proportions.

In 1970 the "large" urban areas had a smaller share than the "small" urban areas of non-built-up areas, such as wooded land, green areas and land not used for any special purpose. Despite this fact, the "large" urban areas were still more concentrated to a greater extent than the "small" urban areas. 22 per cent of the non-built-up area was concentrated in urban areas with more than 10 000 inhabitants, as compared to 8 per cent in urban areas with less than 10 000 inhabitants.

In 1980 the urban areas had larger actual acreages, but relatively smaller portion of non-built-up areas than in 1970. Depending on the comparatively small increase in inhabitants in urban areas during the 1970-ies, there was an increase in non-built-up area per person from 270 to 280 square metres.

Changes in land use 1970–1980 in urban areas and their immediate vicinity. Summary figures for the whole country. Hectares

xx = The sample error is probably less than 25 per cent of the estimated value

xx = » » » can be up to 50 per cent of the estimated value

xx = » » » can be higher than 50 per cent of estimated value

To	Typ of change ¹⁾	From				Total
		Agricultural land	Forest and other wooded land	Open land e.g. bare rocks	Other ²⁾	
Residential land	Exp	6 510	8 600	1 610	1 030	17 740
	Conc	3 010	2 040	1 920	2 370	9 330
	Imm. vic	150	210	110	..	470
Industrial land and land used for pits and for technical installations	Exp	3 720	1 790	900	400	6 810
	Conc	1 120	830	1 290	1 850	5 090
	Imm. vic	420	410	220	270	1 330
Commercial land	Exp	220	240	130	20	610
	Conc	80	100	430	160	760
	Imm. vic	..	..	20	..	20
Land used for public services and facilities	Exp	410	330	120	230	1 100
	Conc	460	310	1 050	210	2 020
	Imm. vic	30	20	0	0	60
Land used for transport and communications facilities	Exp	1 350	1 650	540	770	4 310
	Conc	610	410	830	470	2 330
	Imm. vic	590	1 250	300	240	2 360
Land used for recreation facilities and the like	Exp	420	320	130	0	880
	Conc	350	200	810	30	1 390
	Imm. vic	110	140	120	50	420
Agricultural land	Exp	80 ³⁾	..	10	10	90
	Conc	50 ³⁾	..	10	0	70
	Imm. vic	320 ³⁾	50	40	20	430
Forest and other wooded land	Exp	30	–	150	..	180
	Conc	..	–	150	..	150
	Imm. vic	110	–	140	..	250
Open land such as bare rocks and grassland not used for any special purpose	Exp	2 890	1 730	–	30	4 640
	Conc	1 210	290	–	190	1 690
	Imm. vic	1 230	540	–	190	1 960
Not possible to classify and other	Exp	10	50	0	0	70
	Conc	30	20	80	10	130
	Imm. vic	..	..	50	..	50
Other urban area in the immediate vicinity ⁴⁾	Imm. vic	290	250	160	210	910
TOTAL	Exp	15 640	14 710	3 590	2 470	36 400
	Conc	6 920	4 190	6 570	5 290	22 970
	Imm. vic	3 250	2 880	1 140	980	8 250
	Subtotal	25 810	21 780	11 300	8 740	67 620
	%	38,2	32,2	16,7	12,9	100

1) Exp = Change by urban-area expansion

Conc = Change by concentration in the urban area

Imm. vic = Change in the immediate vicinity

2) Mainly a conversion from land under construction to a built up building/equipment

3) Conversion from one type of agricultural land to another e.g. from arable land to market garden

4) Often no change in the land use, but a conversion from non-urban-area in 1970 to urban area in 1980

7 LIST OF TERMS USED IN THE TABLES AND FIGURES

antal	number	obebyggd	non-built-up
areal	area	oförändrad	unchanged
bebyggd	built-up	område	area
expansion	expansion	redan	already
fördelning	distribution	rivning	demolishing
förtätning	concentration	rumsenhet	number of rooms including
förändrad	changed		kitchens
gräns	border	sammanfattning	summary
hektar	hectare	samtliga	all
hus	building	stickprov	random sample
ianspråktaga	occupy	storleksklass	size group
invånare	inhabitant	storstäder	big cities
landareal	land area	typ	type
lägenhet	dwelling, flat	tätort	urban area
markanvändning	land use	varav	of which
mer än	more than	vatten	water
mindre än	less than	yta	area
närområde	immediate vicinity	äldre än	older than
producerade	produced	ökning	increase

8 THE CLASSIFICATION IN SWEDISH AND ENGLISH

Bostadsmark	Residential land
Villa, kedje- och radhus samt fritidshus	Detached house, linked building, terrace-house or house for seasonal and secondary use
Flerbostadshus	Multi-dwelling building
Blandat bostad/annat	Mixed residential/other use
Lantbruksbostad och övriga lantbruksbyggnader	Farmbuildings of all kinds
Övrigt t ex bostäder under byggnad	Other for example dwellings under construction
Tillverkningsindustri och täkter	Industrial land and land used for pits
därav	of which
Outnyttjad mark	Land not used at the moment
Tekniska anläggningar	Land used for technical installations
Handels- och affärsverksamhet	Commercial land
Offentlig service och verksamhet	Land used for public services and facilities
Utbildning	School
Daghem, fritidshem o dyl	Day nursery, leisure homes and so on
Sjukvård	Hospital
Pensionärshem o dyl	Pensioners' home and the like
Kulturbyggnad, muséum, hembygdsgård osv	Building with cultural value, museum, old home-stead museum and so on
Kyrka, kyrkogård	Church, cemetery
Militäranläggning, övningsfält	Military premises and training field
Övrigt t ex förvaltning, post, tele, brandstation	Other for example local administration, post-office, call-office, fire-station
Kommunikation	Land used for transport and communication facilities
Riksvägar och primära länsvägar	National main road or country road
Övrig väg eller gata	Other road or street
Järnväg	Railway
Handelshamn	Trading harbour
Småbåtshamn	Harbour for small boats
Flygplats	Airport
Övrigt t ex kommunikationer under byggnad	Other for example communication facilities under construction

THE CLASSIFICATION IN SWEDISH AND ENGLISH (cont.)

Fritidsanläggningar o dyl	Land used for recreation facilities and the like
Sportanläggning, badanläggning, minigolfbana osv	Sportfield, public baths, miniature golf-course and so on
Travbana, motorbana, skjutbana	Trotting-track, motor-track, shooting-range
Anlagd park, iordningställd gräsyta	Public park and green area
Övrigt	Other
Brukad mark	Agricultural land
Åker och betesmark	Arable and pasture land
Växthus, handels- och koloniträdgård	Greenhouse, market garden and allotment garden
Skogsmark och annan trädbeväxt mark	Forest and other wooded land
Öppen mark typ berg i dagen, impediment o dyl	Open land such as bare rocks and grassland not used for any special purpose
Vatten	Water
Ej möjligt att klassificera	Not possible to classify
Summa tätortsyta	Total urban settlement area

Tabell 10 Förändringar i markanvändningen 1970–1980 vid tätortsexpansion och förtätning. Tätorter med mindre än 10 000 inv. Hektar

Beträffande innebörden av de olika typsorterna se sid 6.

Till	Från	Expansion				Förtätning				Summa	
		Brukad mark	Skogs- mark o dyl	Öppen mark, berg..	Övrigt ¹⁾	Brukad mark	Skogs- mark o dyl	Öppen mark, berg..	Övrigt ¹⁾		
Bostadsmark		2 870	4 620	790	330	8 610	1 400	820	990	900	4 110
Villa, kedje- o radhus, fritidshus samt lantbruksbostäder och -byggnader		2 590	4 209	500	200	7 500	1 350	730	840	570	3 490
Flerbostadshus samt blandat bostad/kontor/handel		160	300	290	110	860	50	90	100	320	570
Tillverkningsind, tåkt och tekniska anläggningar		1 390	900	480	80	2 850	370	380	500	460	1 710
Handels- och affärsverksamhet		40	40	80	..	160	10	10	60	30	100
Offentlig service och verksamhet		120	90	20	100	330	150	70	410	50	680
Kommunikationer		580	900	260	110	1 860	300	190	300	160	950
Fritidsanläggningar o dyl		80	50	20	..	150	70	90	230	..	400
Brukad mark		40 ²⁾	..	10	10	50	10 ²⁾	..	..	..	10
Skogsmark och annan trädbeväxt mark		..	—	100	..	100	..	—	20	..	20
Öppen mark typ berg i dagen, impediment o dyl		1 390	1 000	—	20	2 410	530	70	—	..	600
Ej möjligt att klassificera		10	20	..	..	20	20	10	40	..	70
SUMMA		6 520	7 620	1 760	640	16 540	2 860	1 640	2 560	1 590	8 650

1) I huvudsak från pågående byggnation till färdig byggnad/anläggning

2) Övergång mellan olika typer av brukad mark

Tabell 11 Förändringar i markanvändningen 1970–1980 vid tätortsexpansion och förtätning. Tätorter med mindre än 10 000 inv. Procent

Beräknade innehåll av de olika typsorterna se sid 6.

Till	Från	Expansion				Förtätning				Summa
		Brukad mark	Skogs- mark o dyl	Öppen mark, berg..	Övrigt ¹⁾	Brukad mark	Skogs- mark o dyl	Öppen mark, berg..	Övrigt ¹⁾	
Bostadsmark		17,4	27,9	4,8	2,0	52,1	16,2	9,5	11,4	47,4
Villa, kedje- o radhus, fritidshus samt lantbruksbostäder och -byggnader		15,7	25,4	3,0	1,2	45,4	15,6	8,4	9,7	40,3
Flerbostadshus samt blandat bostad/kontor/handel		1,0	1,8	1,7	0,6	5,2	0,6	1,0	1,2	6,6
Tillverkningsind, tåkt och tekniska anläggningar		8,5	5,4	2,8	0,5	17,2	4,3	4,5	5,8	19,8
Handels- och affärsverksamhet		0,2	0,2	0,5	..	1,0	0,1	0,1	0,8	1,2
Offentlig service och verksamhet		0,7	0,6	0,1	0,6	2,0	1,7	0,8	4,8	7,8
Kommunikationer		3,5	5,5	1,6	0,7	11,2	3,5	2,2	3,5	11,0
Fritidsanläggningar o dyl		0,5	0,3	0,1	–	0,9	0,8	1,1	2,7	4,6
Brukad mark		0,2 ²⁾	..	0,0	0,0	0,3	0,1 ²⁾	..	..	0,1
Skogsmark och annan trädbeväxt mark		..	–	0,6	..	0,6	..	–	0,3	0,3
Öppen mark typ berg i dagen, impediment o dyl		8,4	6,1	–	0,1	14,6	6,1	–	..	7,0
Ej möjligt att klassificera		0,0	0,1	..	..	0,1	0,3	0,1	0,5	0,8
SUMMA		39,4	46,1	10,6	3,9	100	33,1	19,0	29,6	100

1) I huvudsak från pågående byggnation till färdig byggnad/anläggning

2) Övergång mellan olika typer av brukad mark

Tabell 12 Förändringar i markanvändningen 1970–1980 vid tätortsexpansion och förtätning. Tätorter med mer än 10 000 inv. exkl. storstäderna. Hektar

Beträffande innebörden av de olika typsorterna se sid 6.

Till	Från	Expansion			Förtätning					Summa	
		Brukad mark	Skogs- mark o dyl	Öppen mark, berg..	Övrigt ¹⁾	Summa	Brukad mark	Skogs- mark o dyl	Öppen mark, berg..		Övrigt ¹⁾
Bostadsmark		3 130	3 300	780	570	7 770	1 380	770	740	1 380	4 270
Villa, kedje- o radhus, fritidshus samt lantbruksbostäder och -byggnader		2 500	2 890	560	360	6 320	1 100	570	570	730	2 970
Flerbostadshus samt blandat bostad/kontor/handel		540	330	170	210	1 250	260	180	160	640	1 240
Tillverkningsind, tåkter och tekniska anläggningar		2 050	690	380	200	3 310	640	410	720	1 200	2 960
Handels- och affärsverksamhet		80	150	30	..	250	30	40	280	90	430
Offentlig service och verksamhet		240	180	90	110	620	270	200	570	110	1 140
Kommunikationer		590	680	260	640	2 170	250	180	450	210	1 090
Fritidsanläggningar o dyl		290	250	100	..	640	260	90	540	10	900
Brukad mark	40 ²⁾	..	..	..	..	40	30 ²⁾	..	10	..	40
Skogsmark och annan trädbeväxt mark		30	—	50	..	80	..	—	130	..	130
Öppen mark typ berg i dagen, impediment o dyl		1 030	660	—	0	1 690	530	200	—	40	770
Ej möjligt att klassificera		..	30	..	..	30	..	..	30	..	30
SUMMA		7 470	5 930	1 680	1 520	16 590	3 380	1 880	3 460	3 030	11 750

1) I huvudsak från pågående byggnation till färdig byggnad/anläggning

2) Övergång mellan olika typer av brukad mark

Tabell 13 Förändringar i markanvändningen 1970–1980 vid tätortsexpansion och förtätning. Tätorter med mer än 10 000 inv. exkl. storstäderna. Procent

Beträffande innebörden av de olika typsorterna se sid 6.

Till	Från	Expansion			Förtätning						
		Brukad mark	Skogs- mark odyl	Öppen mark, berg..	Övrigt ¹⁾	Summa	Brukad mark	Skogs- mark odyl	Öppen mark, berg..	Övrigt ¹⁾	Summa
Bostadsmark		18,8	19,9	4,7	3,4	46,8	11,7	6,6	6,3	11,7	36,3
Villa, kedje- o radhus, fritidshus samt lantbruksbostäder och -byggnader		15,1	17,4	3,4	2,2	38,1	9,4	4,8	4,9	6,2	25,3
Flerbostadshus samt blandat bostad/kontor/handel		3,3	2,0	1,0	1,2	7,6	2,2	1,5	1,3	5,4	10,5
Tillverkningsind, tåtkter och tekniska anläggningar		12,3	4,0	2,3	1,2	19,7	5,4	3,4	6,1	10,2	30,1
Handels- och affärsverksamhet		0,5	0,9	0,2	..	1,5	0,2	0,3	2,4	0,7	3,7
Offentlig service och verksamhet		1,4	1,1	0,5	0,7	3,7	2,3	1,7	4,8	0,9	9,7
Kommunikationer		3,6	4,1	1,6	3,9	13,1	2,2	1,5	3,8	1,8	9,3
Fritidsanläggningar o dyl		1,7	1,5	0,6	..	3,9	2,2	0,8	4,6	0,1	7,6
Brukad mark		0,2 ²⁾	..	..	..	0,2	0,3 ²⁾	..	0,1	..	0,4
Skogsmark och annan trädbevåxt mark		0,2	–	0,3	..	0,5	..	–	1,1	..	1,1
Öppen mark typ berg i dagen, impediment o dyl		6,2	3,9	–	0,0	10,2	4,5	1,7	–	0,3	6,6
Ej möjligt att klassificera		..	0,2	..	..	0,2	..	..	0,3	..	0,3
SUMMA		45,0	35,7	10,1	9,1	100	28,8	16,0	29,4	25,8	100

1) I huvudsak från pågående byggnation till färdig byggnad/anläggning

2) Övergång mellan olika typer av brukad mark

Tabell 14 Förändringar i markanvändningen 1970–1980 vid tätortsexpansion och förtätning. Stockholm, Göteborg och Malmö. Hektar

Beträffande innebörden av de olika typsorterna se sid 6.

Till	Från	Expansion			Förtätning						
		Brukad mark	Skogs- mark o dyl	Öppen mark, berg..	Övrigt ¹⁾	Summa	Brukad mark	Skogs- mark o dyl	Öppen mark, berg..	Övrigt ¹⁾	Summa
Bostadsmark		500	680	40	130	1 360	220	450	190	100	960
Villa, kedje- o radhus, fritidshus samt lantbruksbostäder och -byggnader		240	500	30	50	820	130	380	120	40	670
Flerbostadshus samt blandat bostad/kontor/handel		250	150	10	80	480	100	40	20	60	220
Tillverkningsind, tåktör och tekniska anläggningar		280	200	40	120	650	110	40	80	190	420
Handels- och affärsverksamhet		100	50	20	20	200	40	50	90	40	230
Offentlig service och verksamhet		50	60	0	20	140	50	50	70	50	210
Kommunikationer		170	70	30	20	280	60	40	80	100	280
Fritidsanläggningar o dyl		50	30	0	0	90	30	20	30	20	100
Brukad mark	10 ²⁾		..	..	..	10	10 ²⁾	..	..	0	20
Skogsmark och annan trädbeväxt mark	..		—	..	..	..	..	—	..	..	..
Öppen mark typ berg i dagen, impediment o dyl	470		70	—	0	550	150	20	—	150	320
Ej möjligt att klassificera	0		..	0	..	10	10	0	0	10	30
SUMMA		1 660	1 160	140	310	3 270	680	670	550	660	2 560

1) I huvudsak från pågående byggnation till färdig byggnad/anläggning

2) Övergång mellan olika typer av brukad mark

Tabell 15 Förändringar i markanvändningen 1970–1980 vid tätortsexpansion och förtätning. Stockholm, Göteborg och Malmö. Procent

Beträffande innebörden av de olika typsorterna se sid 6.

Till	Från	Expansion			Förtätning						
		Brukad mark	Skogs- mark o dyl	Öppen mark, berg..	Övrigt ¹⁾	Summa	Brukad mark	Skogs- mark o dyl	Öppen mark, berg..	Övrigt ¹⁾	Summa
Bostadsmark		15,7	20,7	1,3	3,8	41,5	8,7	17,4	7,6	3,8	37,5
Villa, kedje- o radhus, fritidshus samt lantbruksbostäder och -byggnader		7,5	15,2	1,0	1,5	25,2	4,9	14,9	4,8	1,6	26,2
Flerbostadshus samt blandat bostad/kontor/handel		7,6	4,6	0,2	2,4	14,7	3,7	1,7	0,9	2,2	8,5
Tillverkningsind, täkter och tekniska anläggningar		8,7	6,1	1,2	3,8	19,8	4,4	1,7	3,2	7,3	16,4
Handels- och affärsverksamhet		3,2	1,6	0,7	0,5	6,0	1,6	2,0	3,5	1,7	8,9
Offentlig service och verksamhet		1,6	1,9	0,1	0,6	4,3	1,8	1,8	2,8	1,9	8,3
Kommunikationer		5,2	2,1	0,8	0,5	8,6	2,3	1,7	3,2	3,8	11,0
Fritidsanläggningar o dyl		1,5	0,9	0,1	0,1	2,6	1,0	0,7	1,2	0,9	3,7
Brukad mark		0,3 ²⁾	..	..	..	0,3	0,5 ²⁾	..	..	0,2	0,6
Skogsmark och annan trädbeväxt mark		..	—	..	..	..	..	—	..	..	..
Öppen mark typ berg i dagen, impediment o dyl		14,5	2,1	—	0,1	16,7	5,8	0,7	—	5,9	12,3
Ej möjligt att klassificera		0,1	..	0,1	..	0,1	0,4	0,2	0,2	0,5	1,2
SUMMA		50,6	35,4	4,4	9,5	100	26,5	26,1	21,6	25,8	100

1) Huvudsak från pågående byggnation till färdig byggnad/anläggning

2) Övergång mellan olika typer av brukad mark

Tabell 17 Förändringar i markanvändningen 1970–1980 inom tätorters närområden. Tätorter med mer än 10 000 inv. exkl. storstäderna

Beträffande innebörden av de olika typsorterna se sid 6.

Till	Från	Hektar		Procent							
		Brukad mark	Skogs- mark odyl	Öppen mark, berg..	Övrigt ¹⁾	Summa	Brukad mark	Skogs- mark odyl	Öppen mark, berg..	Övrigt ¹⁾	Summa
Bostadsmark Villa, kedje- o radhus, fri- tidshus samt lantbruksbo- städer och -byggnader		10	140	20	..	170	0,4	4,7	0,7	..	5,7
		0	30	20	..	50	0,1	1,0	0,5	..	1,7
Tillverkningsindustri		70	40	30	50	190	2,3	1,4	1,0	1,7	6,5
Täkter		10	..	..	..	10	0,3	..	..	..	0,3
Tekniska anläggningar		40	130	40	..	200	1,4	4,2	1,2	..	6,8
Handels- och affärs- verksamhet		..	..	20	..	20	..	..	0,5	..	0,5
Offentlig service och verksamhet		30	..	0	0	40	0,9	..	0,1	0,1	1,2
Kommunikationer		280	390	110	30	810	9,4	13,2	3,6	0,9	27,1
Fritidsanläggningar o dyl		110	30	90	10	230	3,7	0,9	2,8	0,2	7,6
Brukad mark		140 ²⁾	30	20	20	200	4,7 ²⁾	1,0	0,5	0,6	6,8
Skogsmark och annan trädbeväxt mark		80	–	140	..	220	2,8	–	4,6	..	7,3
Öppen mark typ berg i dagen, impediment o dyl		620	80	–	50	740	20,6	2,6	–	1,7	24,9
Ej möjligt att klassificera samt övrigt		..	..	20	..	20	..	..	0,7	..	0,7
Annan tätort ³⁾		100	30	..	..	140	3,5	1,1	..	..	4,5
SUMMA		1 490	870	480	160	2 980	49,9	29,0	15,9	5,2	100

1) I huvudsak från pågående byggnation till färdig byggnad/anläggning

2) Övergång mellan olika typer av brukad mark

3) Ofta ingen förändring i markanvändningen, utan endast en övergång från icke tätort 1970 till tätort 1980

Tabell 18 Förändringar i markanvändningen 1970–1980 inom tätorters närområden. Stockholm, Göteborg och Malmö

Beträffande innebörden av de olika typsorterna se sid 6.

Till	Från	Hektar			Procent			
		Brukad mark	Skogs- mark odyl	Öppen mark, berg..	Övrigt ¹⁾	Summa	Brukad mark	Skogs- mark odyl
Bostadsmark		30	10	..	..	40	2,7	0,8
Villa, kedje- o radhus, fritidshus samt lantbruksbostäder och byggnader		0	0	..	..	10	0,4	0,4
Tillverkningsindustri		40	50	40	30	160	4,2	4,8
Täcker		0	..	..	..	0	0,4	..
Tekniska anläggningar		10	10	..	..	20	1,3	0,8
Handels- och affärsverksamhet		..	..	..	..	..	..	..
Offentlig service och verksamhet		..	..	..	..	..	..	..
Kommunikationer		80	40	30	60	210	8,4	3,9
Fritidsanläggningar o dyl		0	0	10	..	20	0,4	0,4
Brukad mark	²⁾	..	..	..	..	..	.. ²⁾	..
Skogsmark och annan trädbeväxt mark		0	–	..	..	0	0,4	–
Öppen mark typ berg i dagen, impediment o dyl		210	30	–	110	350	21,5	2,7
Ej möjligt att klassificera samt övrigt		..	..	0	..	0	..	..
Annan tätort ³⁾		0	130	..	40	170	0,4	13,7
SUMMA		390	270	80	240	970	39,9	27,3
							8,6	24,2
								100

1) I huvudsak från pågående byggnation till färdig byggnad/anläggning

2) Övergång mellan olika typer av brukad mark

3) Ofta ingen förändring i markanvändningen, utan endast en övergång från icke tätort 1970 till tätort 1980

ANVISNINGAR TILL KLASSIFICERINGEN

BOSTADSMARK

Klassning sker på någon av undergrupperna om huset uppenbarligen endast nyttjas för bostadsändamål. Om området är bebyggt med hus av karaktären bostadshus med blandad användning t ex bostäder och kontor eller affärer används klassen Blandat bostad/annat. I city, runt torg osv är användningen ofta blandad i små och medelstora tätorter. I stora tätorter förekommer här ofta renodlade kontors- eller affärsbyggnader.

I bostadsmarken inräknas tillhörande trädgårdar, garage, parkeringsplatser o dyl som ingår i boendefunktionen. Lokala vägnätet inräknas dock inte.

TILLVERKNINGSINDUSTRI OCH TÄKTER

Förutom industribyggnader ingår här upplagsplatser, lastkajer, dammar och parkeringsplatser i anslutning till industri samt vägar och järnvägar inom industriområden som uppenbarligen endast används för industritransporter. Mark i anslutning till industribyggnad eller anläggning räknas hit.

Till täkter räknas täkt av grus, sten, sand, lera, torv osv samt område i anslutning till täkt förberett så att brytning kan påbörjas.

Med outnyttjad mark avses här ytor mellan industribyggnader eller anläggningar där industriverksamhet enligt flygfoto eller kartor inte tycks bedrivas, eller på annat sätt uppenbarligen inte utnyttjas för produktionen.

TEKNISKA ANLÄGGNINGAR

Vattendistributionsanläggningar, avloppsverk, kraftverk och eldistributionsanläggningar, sopstationer och avfallstippar, kraftledningsgata genom skog och i de övriga fall då kraftledningen har begränsat utnyttjandet av marken.

HANDELS- OCH AFFÄRSVERKSAMHET

Hit förs byggnader/ytor som uppenbarligen endast används för detta ändamål samt parkeringsplatser i anslutning till handels- och affärsverksamhet. Om verksamheten förekommer blandat med bostäder i en och samma byggnad klassificeras som blandat bostad/kontor/handel.

OFFENTLIG SERVICE OCH VERKSAMHET

Här ingår till verksamheten hörande ytor såsom skolgårdar, lekplatser, parkeringsplatser osv.

KOMMUNIKATIONER

Riksvägar och primära länsvägar har vägnummer lägre än 500. Till vägar och gator förs hållplatser, rastplatser, torg samt mark inuti trafikrondeller. Parkeringsplatser för visst bostadsområde, industri, idrottsplats eller liknande ingår inte.

Järnvägar innefattar rangerbangårdar och stationsbyggnader.

Till handelshamnar räknas lastageplatser och fiskehamnar. Inget vatten medräknas. Pirer, kajer, administrationsbyggnader och upplagsplatser som uppenbarligen hör till hamnverksamheten ingår. Industri och handel som inte har något direkt med hamnverksamheten att göra ingår inte även om de ligger i hamnområde.

Småbåtshamnar innefattar uppläggningsplatser för båtar på land men inte större varv eller båttillverkning i anslutning till hamnen, vilket räknas som industri.

Till flygplatsmark räknas inte mark i anslutning till landningsbanor som används till åkermark eller betesmark.

FRITIDSANLÄGGNINGAR O DYL

I denna yta inräknas parkeringsplatser i anslutning till anläggningarna. Vid motionsanläggning inräknas endast själva anläggningen inte marken med motionsspåren.

Park skall vara anlagd, dvs ett visst mönster, promenadvägar eller liknande skall finnas. Att tätortskartan anger parkmark räcker inte. Parken skall ha karaktär av offentlig park.

Fritidshus ingår inte här utan under Bostadsmark.

BRUKAD MARK

Under åker ingår mark som uppenbarligen fram till de senaste åren varit åker men tagits ur produktionen för att bebyggas men byggnationerna ännu inte påbörjats. Diken, dikeskanter, fältvägar samt berg i dagen, skogsholmar och liknande trädsamlingar mindre än 0,25 hektar (50x50 meter) på ett fält inräknas i åkern eller betesmarken.

SKOGSMARK OCH ANNAN TRÄDBEVÄXT MARK

Ett ungefärligt mått är att trädkronorna skall täcka minst 20 procent av markytan. I skogsmark ingår planteringar, tillfälliga kalhyggen och bestånd som ännu inte nått upp till 20 procents krontäckning samt skogsbilvägar, bäckar och öppna ytor mindre än 0,25 hektar som utgör del av skogen.

Som annan trädbeväxt mark räknas mark med träd där krontäckningen är lägre än 20 procent, alléer, mindre trädsamlingar, träd planterade som skydd, restmark med träd och buskar osv.

Parker och trädgårdar räknas inte hit.

VATTEN

Vattenyta mindre än 0,25 hektar ingår i omgivande markanvändning. Dammar tillhörande industrier eller avloppsreningsverk klassas inte som vatten.